

Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

RD.5140.197.2015.KA.2

Nr rejestru zabytków: A-1928

URZĄD GMINY STĘŻYCA
WPŁYNĘŁO

11. 02. 2016

Nr 830 zol.

Podpis Gdańsk, dnia 21. 02. 2016 r.

DECYZJA

w sprawie wpisania do rejestru zabytków

Na podstawie art.6 ust.1 pkt 1 lit. c i art.9 ust.1, art.89 pkt 2, art.91 ust.4 pkt 4, Ustawy z dn. 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Z 2014 r., poz. 1446) oraz art. 104 Ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (t.j. Dz. U. z 2013, poz. 267 z późniejszymi zmianami), w wyniku postępowania administracyjnego wszczętego i prowadzonego na wniosek właściciela

orzekam:

wpisać do rejestru zabytków województwa pomorskiego pod numerem rejestru

A-1928

następujący zabytek:

kościół parafialny pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus na terenie działki nr 90/1w obr. ew. 0015 po obrysie murów w Szymbarku

/gmina Stężyca, powiat kartuski, woj. pomorskie/

działka: 90/1; jednostka ewid. : 220506_2, Stężyca; obręb ewidencyjny: Nr 0015, Szymbark; Arkusz: 1; jedn. rej: G483

KW: 25155

własność: Parafia rzymskokatolicka p.w. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Szymbarku, ul. Długa 18, 83-315 Szymbark

granice wpisu: Obiekt wpisany do rejestru zabytków zaznaczono kolorem czerwonym na kopii mapy ewidencyjnej, stanowiącej integralny załącznik niniejszej decyzji.

UZASADNIENIE

Postępowanie administracyjne w sprawie wpisania do rejestru zabytków woj. pomorskiego kościoła pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Szymbarku zostało wszczęte pismem nr RD.5140.197.2015.KA z dnia 30.11.2015 r. na wniosek właściciela obiektu - Parafii rzymskokatolickiej w Szymbarku, w imieniu której wystąpił Ks. Proboszcz wnioskiem z dn. 30.11.2015 r. (wpłynął w dn. 13.11.2015 r.). W oparciu o przedłożone dowody, tj. wypis i wyrys z rejestru gruntów oraz odpis z Księgi Wieczystej, ustalono że Wnioskodawca jest właścicielem działki nr 90/1, na której zlokalizowany jest wpisany obiekt, zapisanej w księdze wieczystej KW 25155. Tym samym, w myśl art.28 Kodeksu postępowania administracyjnego, posiada przymioty strony.

W toku postępowania zebrano materiał dowodowy w postaci archiwalnej: dokumenty z lat 1816-1919 (księgi parafialne), przechowywane w Archiwum Państwowym w Gdańsku, sygn. akt: 10/9/0/1236, 10/9/0/1237, 10/9/0/1238, 10/9/0/1818, 10/9/0/1819, 10/9/0/1820, 10/9/0/1821, 10/9/0/1822, 10/9/0/1823, 10/9/0/1824, 10/9/0/1825, 10/9/0/1826, 10/9/0/1827, 10/9/0/1828, 10/9/0/1829, 10/9/0/1830, 10/9/0/1831; materiały archiwalne parafii kościoła p.w. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, a także literaturę: 1) Ks. Grunt S., *Budownictwo sakralne w Diecezji Pelplińskiej, Bernardinum Pelplin 2006-2009*, 2) Grzędzicki Ł., *Dzieje parafii Szymbark, Remus Kartuzy 1999*, 3) Mamuszka F., *Trojanowska I., W krainie kaszubskich jezior, Wyd. Morskie Gdynia 1968*, 4) Ks. Szulist W., *Przeszłość obecnych obszarów diecezji Pelplińskiej do 1772 r., Bernardinum Pelplin 2000*; wykorzystano również opracowania: 1) *Karta ewidencyjna zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru zabytków – Kościół parafialny p.w. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, autorstwa: Hanna Klementowska, 09.2011 r.* W dniu 17 grudnia 2015 r. przeprowadzono, w obecności strony, kontrolę obiektu z udziałem przedstawiciela Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Gdańsku, o której administrator obiektu został

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW W GDAŃSKU
WYDZIAŁ DS. DOKUMENTACJI, REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW
ul. Pohulanka 2, 80-807 Gdańsk, tel.: 58 301-62-67

www.ochronazabytkow.gda.pl, e-mail: gdaansk@zabytki.mail.pl

powiadomiony pismem nr RD.5140.197.20115.KA.3 z dnia 07.12.2015 r. W toku kontroli wykonano dokumentację fotograficzną oraz sporządzono protokół (protokół nr RD.5140.197.2015.KA.4 z dnia 17.12.2015 r.).

Pierwsza wzmianka o miejscowości położonej w okolicach obecnego Szymbarka znajduje się w dokumencie z roku 1284, związanym z aktem przekazania przez Mestwina II, księcia gdańskiego, ziemi Pirsna wraz z miejscowością Mancevo, swojej krewnej Gertrudzie, córce Sambora, księcia tczewskiego. Z 1291 r. pochodzi zapis Manchowe, a z XVI-wiecznych wizytacji kościelnych – Monszowo. Współcześni historycy odczytują tę nazwę jako: Mansowo, Mączewo, Mańkowo lub Manieczewo. W wyniku wojny trzynastoletniej wieś przestała istnieć. W XVI w. na obszarze obecnej parafii szymbarskiej były dwie wsie: Patuły i Pierszewko. Pozostała część terenu porośnięta była lasem. W tym czasie, w wyniku walk religijnych w Europie, na omawiane ziemie zaczęli napływać luterkańscy osadnicy. W 1607 r., w pobliżu zaginionej wsi Mączewo, starosta kościerski Dymitr Wejher założył nową wieś i nadał ją osadnikom luterkańskim. Nową osadę nazwano Schönberg (*Piękna Góra*), jako że leżała ona u podnóża Wieżycy. Nazwa ta zachowała się do 1920 r., kiedy spolszczono ją na Szymbark (w j.kaszubskim: Szimbark). Do połowy XVIII w. ludność Szymbarka była dziesiątkowana przez kolejne kataklizmy wojenne i epidemie, w wyniku czego miejscowość ponownie znajdowała się na granicy przetrwania. W 1772 roku utworzono w Szymbarku gminę wiejską, uwłaszczono grunty, a po reformie administracyjnej w 1818 r. w wyniku której miejscowość znalazła się w granicach Prus Zachodnich, założono sieć szkół elementarnych, linię kolejową i agencję pocztową.

Wraz z napływem osadników niemieckich (16 rodzin luterkańskich z Pomorza Zachodniego) odnotowuje się powstanie w 1610 r. gminy ewangelickiej oraz budowę pierwszego drewnianego kościoła wraz z cmentarzem. W roku 1700 liczbę członków gminy szymbarskiej szacuje się na około 600, a w roku 1800 – na około 1000. Wraz ze wzrostem liczby wiernych, podlegających kościołowi w Szymbarku, w roku 1789 na miejscu rozebranego starego drewnianego kościółka wzniesiono nową świątynię z *drewna i cegły*. Z uwagi na groźbę zawalenia się budynku kościoła i dzięki funduszom zebranych wśród współwyznawców, w latach 1882-1884 zbudowano istniejący kościół ceglany. Na kamieniu węgielnym istniejącej świątyni poewangelickiej widniał rok 1882 r. Pod posadzki nowo budowanego kościoła przeniesiono luterkańskie pochówki znalezione w pobliżu świątyni. Od 1882 r. zmarłych grzebano na nowym cmentarzu, który ulokowano na skraju wsi. Z okazji poświęcenia kościoła, które odbyło się 19 grudnia 1884 r., cesarzowa niemiecka podarowała nowemu kościołowi krucyfik i dwa lichtarze. Ze starego budynku kościoła przeniesiono instrument organowy, do którego prospekt wykonano w 1928 r. Zamontowano także trzy dzwony. W 1909 r. w kościele zbudowano dwa piece i założono ogrzewanie nawiewem ciepłego powietrza, które jednak w 1912 r. uległo awarii i nie działało aż do czasów powojennych, kiedy to wprowadzono ogrzewanie olejowe. Do 1945 r. bryła kościoła zachowała się w dobrym stanie. Uszkodzeniu uległy organy, które wyremontował miejscowy organista i stolarz January Cirocki. W kwietniu 1945 r. własność gminy ewangelickiej – kościół, plebania wraz z jej zabudowaniami: stajnią, oborą, stodołą oraz ziemią została przekazana parafii katolickiej. Powojenną historię kościoła obrazuje wykaz prac remontowych, jakie przy nim wykonano. Z przedwojennego wyposażenia zachował się tylko jeden spiżowy dzwon o wadze 300 kg. W 1946 r. z kościoła ewangelickiego w Stężycy przewieziono drugi dzwon – sygnaturkę o wadze 80 kg. W latach 1953-54 pomalowano wnętrze kościoła, a w latach 1970-72 pokryto dach świątyni (hala główna) blachą ocynkowaną. Następnie, w latach osiemdziesiątych przeprowadzono remont wieży oraz zakupiono posadzkę z kamienia granitowego strzegomskiego. W połowie lat dziewięćdziesiątych wieżę kościoła i dachy nad prezbiterium (przybudówki) pokryto blachą miedzianą.

Kościół usytuowany jest w centrum wsi, przy głównej drodze osady, która jest powiązana z trasą szybkiego ruchu nr 20 Żukowo-Kościierzyna. Dawny teren poewangelicki, który należy obecnie do parafii rzymskokatolickiej, stanowił kompleks zabudowań wraz z dwoma stawami, budynkiem plebanii i zapleczem gospodarczym. Obecnie w środku tego założenia mieści się budowlany obiekt parterowy należący do miejscowej Straży Pożarnej. Od strony północnej kościoła wznosi się współcześnie wykonany dom pogrzebowy.

Budynek został wzniesiony na podmurówce z dużych ciosów kamienia polnego, na planie krzyża, z halą krytą dachem dwuspadowym. Ściany i detale architektoniczne (gzymsy, parapety, opaski okienne, profile, blendy, fryz uskokowy, sterczyny) wykonano z cegły maszynowej. Kościół orientowany. Zwarta bryła akcentowana przez czworokątną wieżę od strony zachodniej, oszkarpowane prezbiterium o dachu wielopłociowym od strony wschodniej. Wieża z zegarem i dzwonem, przykryta ostrosłupowym hełmem, zwieńczonym kulą i krzyżem, flankowana przez dwie przybudówki z wejściami na wieżę i chór. Prezbiterium prostokątne zamknięte trójboczną apsydą, ujęte obustronnie dwiema trójbocznymi apsydami, które wraz z przylegającymi do nich przybudówkami, mieszczą boczne zakrystie z osobnym wejściem. Dodatkowo, od strony wschodniej transeptu znajdują się czworokątne przybudówki, kryjące klatki schodowe prowadzące na chór. Podziały horyzontalne wyznaczone przez kamienny cokół, zamknięty gzymsem z pionowo ułożonych wozówek, dwa gzymsy elewacyjne, oraz podwójny fryz ząbkowy i profilowany gzymś wieńczący pod okapem. Podziały wertykalne korpusu głównego wyznaczają szerokie lizeny wydzielające płaszczyzny ściany naprzemiennie –

gładkie i z otworami okiennymi. Podstawa ściany szczytowej od strony zachodniej ujęta czworobocznymi sterczynami, nakrytymi dwuspadowymi daszkami. Portal zachodni - arkadowy z szerokimi rozglifieniami o profilach w formie półwałków, zamknięty górą archiwoltą, poprzedzony granitowymi schodami. W nadświetlu przeszklenie witrażowe składające się z kompozycji koła i odcinków koła. Szczytowe ściany dekorowane górą wąskimi czworokątnymi blendami. Elewacje boczne dzielone przez regularnie rozmieszczone otwory okienne: w pierwszej kondygnacji – niewielkie, dwudzielne, trójpoziomowe, z nadświetleniem i nadprożem złożonym; w drugiej kondygnacji- wysokie, osadzone w profilowanych wnękach, okna dwudzielne, wielopoziomowe z nadświetleniem zamkniętym linią półkolistą, skrzynkowe, o oknach wewnętrznych typu witrażowego, wypełnionych romboidalnymi szybami, oprawionymi w ołów. W przybudówkach z wejściem na chór na wysokości pierwszej kondygnacji – okna jednodzielne, dwupoziomowe, typu witrażowego, rozdzielone kolumnkami; nad wejściami bocznymi do zakrystii - okulusy ze współczesnymi witrażami. Prezbiterium oszkarpowane łukami przyporowymi, flankowanymi pilastrami o dwuspadowych daszkach. Okna w prezbiterium jednodzielne, czteropoziomowe, zamknięte łukiem pełnym, typu witrażowego, współczesne. W kamiennym cokole prezbiterium umieszczony kamień węgielny z rzeźbionym krzyżem maltańskim i rytą datą 1882. W apsydach przy prezbiterium prostokątne okna jednodzielne, zabezpieczone oryginalną kutą kratą. Zachowana jest stolarka i ślusarka drzwiowa. W portalu zachodnim osadzone drzwi główne - dwuskrzydłowe, pełne, ościeżnicowe, z nadświetlem łukowym, ze skrzydłami deskowo-listwowo-zastrzałowymi z kutymi ozdobnymi zawiasami pasowymi, malowane współcześnie olejną farbą. Od wschodu w przybudówkach z wejściem do zakrystii osadzone drzwi jednoskrzydłowe, pełne, o konstrukcji ramowo-płycinowej, zamknięte łukiem odcinkowym, z ozdobnymi kutymi zawiasami pasowymi, malowane olejno współcześnie.

Bardzo dobrze zachowany jest układ wnętrza – z więźbą półotwartą o konstrukcji płatwiowo-kleszczowej wieszarowej dwuwieszakowej, z widocznymi kotwami na ramach wieszakowych, z trapezowym pułapem. Balkon chóru muzycznego w części zachodniej i empory boczne wsparte na słupach o sfazowanych krawędziach z zastrzałami zdobionymi snycerką. Balustradę o konstrukcji płycinowo-ramowej zdobią prostokątne płyciny, których krawędzie podkreślone malowaniem w kolorach szarym i czerwonym. Uwagę zwraca bogata dekoracja snycerska i malarska elementów konstrukcyjnych: słupy o sfazowanych do połowy wysokości krawędziach, zastrzały o ozdobnych wycięciach, podkreślonych malarsko, poziome belki pod balustradą empor zakończony elementami w postaci wałeczków z malowanym motywem rozetek na bokach osi; w przyziemiu wieży zachowana XIX-wieczna polichromia na belkach konstrukcyjnych w postaci geometrycznego ornamentu. Opracowanie malarskie elementów konstrukcyjnych w hali kościoła o motywach kaszubskich pochodzi z lat 50-tych XX w. Prezbiterium kryte kopułą oraz sklepieniem krzyżowym nad dodatkowym przęsłem, w przyziemiu wieży – sklepienie kolebkowo-krzyżowe, z podwójnymi żebrami, w miejscu zwornika zwieńczone małą kopułą. Łuk tęczyowy pełny podwójny, o ceglany profilowanym wykończeniu krawędzi. W pomieszczeniach bocznych zachowane oryginalne posadzki z płytek wapiennych. Schody prowadzące na wieżę i chór – betonowe, kręte, ze słupem wewnętrznym. W przyziemiu wieży i hali kościoła – posadzka granitowa (po 1945 r.), w prezbiterium-posadzka współczesna. Z zabytkowego wyposażenia kościoła zachowały się XIX-wieczne organy i prospekt, dwa feretry, dzwon sygnaturka, mensa ołtarzowa (ołtarz boczny), żyrandole z XVII w., tabernakulum oraz ławki (malowane współcześnie), niekompletny mechanizm zegarowy. Ołtarz i wyposażenie prezbiterium współczesne. W narożach nawy głównej umieszczone zostały cztery wyloty systemu nawiewu ciepłego powietrza z 1909 r., usytuowanego pod posadzką, wykończone oryginalną kutą ozdobną kratą. Zachowany jest jeden piec -nieczynny od 1912 r., drugi piec wymieniono w 1981 r. na współczesny, olejowy.

Budowla zachowała oryginalną formę oraz kompozycję elewacji. Uwagę zwraca symetryczna bryła, bogato rozcłonkowana na krzyżujących się osiach, z elewacjami o otworach okiennych zgrupowanych w arkadowe zespoły, o funkcjonalnych walorach przeszkleń o romanizujących okrągłolukowych formach. Kościół jest bardzo dobrze zachowanym rzadkim i interesującym przykładem budowli eklektycznej nawiązującej do romanizmu: rzut kościoła na planie krzyża z wieńcem apsyd na zakończeniu nawy głównej i przy ramionach transeptu, wystrój elewacji w postaci arkadowych dwukondygnacyjnych zespołów okien oraz pionowych podziałów w postaci lizen i wieży, półkolisty wykrój otworów okiennych i drzwiowych, fryz ząbkowy ponad oknami pierwszej kondygnacji, układ wnętrza z półokrągłym łukiem tęczyowym, półotwartym wiązaniem dachowym z drewnianym trapezowym pułapem nad halą oraz kopułą nad prezbiterium.

Przedmiotowy budynek to obiekt wolnostojący. Pierwotnie stanowił element dominujący w kompleksie, do którego należała plebania, budynki gospodarcze i dwa stawy. Jego wielocłonowa bryła ze strzelistą wieżą dobrze wpisuje się w malowniczy krajobraz okolicy.

Powyższe ustalenia znajdują pełne potwierdzenie w materiale dowodowym zgromadzonym w niniejszej sprawie. Kościół parafialny pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus w Szymbarku, dzięki wartościom historycznym, architektonicznym i przestrzennym wpisuje się w dziedzictwo kulturowe regionu i zgodnie z przesłankami art.3 pkt 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, powinien zostać objęty ochroną konserwatorską poprzez wpisanie do rejestru zabytków. Tym samym w oparciu o art.6 ust. 1 pkt 1 lit. c i art. 9 ust. 1 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami orzekam jak w sentencji.

POUCZENIE

Od decyzji niniejszej przysługuje stronom – na podstawie art.127 §1 i art.129 §1 i §2 Kodeksu postępowania administracyjnego – odwołanie do Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego za pośrednictwem Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w terminie 14 dni od daty otrzymania decyzji.

Pomorski Wojewódzki
Konserwator Zabytków

mgr Dariusz Chmielewski

Załączniki:

1. Kopia mapy ewidencyjnej z zaznaczonymi granicami ochrony konserwatorskiej
2. Pouczenie o skutkach wpisu do rejestru zabytków

Otrzymują:

1. Parafia rzymskokatolicka pw. Św. Teresy od Dzieciątka Jezus, ul. Długa 18, 83-315 Szymbark
2. Diecezjalny Konserwator Zabytków, ul. Biskupa Dominika 11, 83-130 Pelplin
3. WUOZ a/a, KA

Do wiadomości (po uprawomocnieniu decyzji):

1. Urząd Gminy Stężyca, 9 Marca 7, 83-322 Stężyca
2. Starostwo Powiatowe w Kartuzach, Wydział Geodezji, ul. Gen. J. Hallera 1, 83-300 Kartuzy
3. Narodowy Instytut Dziedzictwa, ul. Kopernika 36/40, 00-924 Warszawa
4. Pomorski Urząd Wojewódzki, Wydział ds. Prawnych i Nadzoru, ul. Okopowa 21/27, 80-810 Gdańsk
5. Sąd Rejonowy w Kartuzach, Kościuszki 26, 83-300 Kartuzy

Załącznik nr 2 do decyzji PWKZ nr RD.5140.197.2015.KA.2

POUCZENIE O SKUTKACH WPISANIA ZABYTKU NIERUCHOMEGO DO REJESTRU ZABYTKÓW

Z faktu wpisania zabytku nieruchomego do rejestru zabytków wynikają obowiązki i uprawnienia regulowane przez n/w akty prawne:

- 1) art. 5, art. 25-30, art. 36, art. 38-41, art. 43-45, art. 47-49, art. 50 ust. 3 i 4, art. 71-73, art. 76 ust.1, art. 78 ust. 1, 2 i 3, art. 108, art. 110, art. 113, art. 114, art. 117-120 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2003 r. Nr. 162, poz. 1568 z późniejszymi zmianami)
- 2) § 1, § 3-12, § 22-26 Rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 27 lipca 2011 r. w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich, robót budowlanych, badań konserwatorskich, badań

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW W GDAŃSKU
WYDZIAŁ DS. DOKUMENTACJI, REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW
ul. Pohulanka 2, 80-807 Gdańsk, tel.: 58 301-62-67

www.ochronazabytkow.gda.pl, e-mail: gdansk@zabytki.mail.pl

architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków oraz badań archeologicznych (Dz. U. z 2011 r. Nr 165, poz. 987)

- 3) art. 4 ust. 1 pkt 9 lit. d) Ustawy z dnia 28 lipca 1983 r. o podatku od spadków i darowizn (Dz. U. z 2009 r. Nr 93, poz. 768 z późniejszymi zmianami)
- 4) art. 12 ust. 1 pkt 11) Ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (Dz. U. z 2006 r. Nr 136, poz. 969 z późniejszymi zmianami)
- 5) art. 7 ust. 1 pkt 6 Ustawy z dnia 12 stycznia 1991 r. o podatkach i opłatach lokalnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 95, poz. 613 z późniejszymi zmianami).

Gdańsk, 2016 r.

Pomorski Wojewódzki Konserwator Zabytków

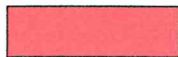
Pomorski Wojewódzki
Konserwator Zabytków
Dariusz Chmielewski
mgr Dariusz Chmielewski

WOJEWÓDZKI URZĄD OCHRONY ZABYTKÓW W GDAŃSKU
WYDZIAŁ DS. DOKUMENTACJI, REJESTRU I EWIDENCJI ZABYTKÓW
ul. Pohulanka 2, 80-807 Gdańsk, tel.: 58 301-62-67

www.ochronazabytkow.gda.pl, e-mail: gdansk@zabytki.mail.pl

ZAŁĄCZNIK DO DECYZJI PWKZ.ZN. 5140.197.2015.KA.2

Numer rejestru zabytków: A - 1928

**obiekt wpisany do rejestru zabytków:
Kościół rzymskokatolicki parafialny pw. św. Teresy od Dzieciątka Jezus w
Szymbarku**

